

КРАЄЗНАВЧИЙ ПРИНЦИП НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ШКІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ

Концепція державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти передбачає підготовку випускника нової української школи – всебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення; патріота з активною позицією; фахівця, здатного розвивати інноваційну економіку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

Відповідно нові державні стандарти загальної середньої освіти мають ґрунтуватися на компетентісному та особистісно орієнтованому підході до навчання, враховувати вікові особливості психофізичного розвитку учнів, передбачати здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності [2].

Саме тому зміст навчального матеріалу з географії в оновленій навчальній програмі визначено з огляду на забезпечення соціалізації особистості в усіх сферах життя. Основні зміни в навчальній програмі спрямовані на реалізацію компетентісного потенціалу предмета, корекцію мети і основних завдань шкільної географії, особливостей реалізації наскрізних тем засобами географії [1].

Одним із засобів реалізації компетентісного підходу в географічній освіті є краєзнавчий принцип навчання. Отже, важливо розкрити його сутність та особливості застосування в умовах реформування шкільної географічної освіти.

Принципи навчання географії – це система провідних ідей, положень і нормативно-методичних вимог до організації та здійснення навчально-виховного процесу, які мають характер норм і загальних указівок, що впливають із закономірностей такого процесу та втілюються в конкретні правила навчання географії [6].

У принципах зафіксовано історичний досвід ефективної реалізації навчання географії, скоригований науковими дослідженнями і надбаннями шкільної практики. Відповідно до цього сучасні науковці виокремлюють насамперед традиційні (класичні) принципи навчання географії, поряд з якими на основі нових концепцій, виникають і розвиваються інноваційні принципи навчання географії (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи навчання географії

Традиційні принципи	Інноваційні принципи
Науковості навчання	Гуманізації навчання
Свідомості й активності учнів у навчанні	Створення оптимальних умов для навчання
Систематичності й послідовності навчання	Навчання, що випереджає
Наочності у навчанні	Співпраця між учнями й учителем
Доступності навчання	Навчання на високому рівні складності
Індивідуального підходу до учнів	Використання опори
Практичної спрямованості навчання	
Міцності засвоєння знань	
Краєзнавчий	
Емоційності навчання	

* Розроблено автором на основі [6]

Слід зазначити, що саме краєзнавчий принцип навчання є дієвою формою зв'язку шкільної географії з життям, адже дає змогу вчителю здійснювати комплексний підхід до навчання і виховання, формуючи як предметні, так і життєві компетенції.

Забезпечення всебічного вивчення учнями своєї місцевості та використання краєзнавчого матеріалу в процесі навчання становить зміст краєзнавчого принципу навчання. У сучасній методиці навчання географії визначені основні вимоги до краєзнавчої освіти: організація вивчення природи, населення й економіки свого краю з пізнавальною, навчальною і виховною

метою; застосування краєзнавчих матеріалів для усвідомлення географічних закономірностей та підвищення інтересу до географії.

На думку Л. Вішнікіної, В. Самойленка, О. Топузова, основними способами реалізації краєзнавчого принципу навчання є проведення навчальних екскурсій, спостережень, туристичних походів; вивчення краєзнавчої літератури, карт своєї місцевості; самостійне здобування учнями знань про природні, економічні та соціальні об'єкти й процеси свого краю, власна оцінка вже відомих фактів і явищ довкілля [6].

У сучасних умовах важливо зрозуміти, що зв'язок із найближчим природним та господарським оточенням надає навчання практичної спрямованості, як зазначає О. Стадник. У такому разі в учнів формуються навички поведінки в природі, виникає інтерес до актуальних проблем рідного регіону [5].

Слід зазначити, що всі курси шкільної географії мають чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується в ході виконання практичних робіт, аналітичних завдань та досліджень, тематика частини з яких безпосередньо пов'язана з географією рідного краю (табл. 2).

Таблиця 2

Краєзнавча практична складова змісту навчального матеріалу програми з географії (6-9 класи)

Клас	Практична робота	Дослідження
6	Розділ III. Оболонки Землі. Тема 5. Природні комплекси. ПР №7. Складання опису одного з природних комплексів своєї місцевості (за типовим планом).	Вступ. Спостереження за змінами в природі (учень виконує спостереження та використовує їх результати у повсякденній діяльності).
8		Розділ III. Природні умови і ресурси України. Тема 4. Ґрунти та ґрунтові ресурси. Вплив людини на родючість ґрунтів своєї місцевості. Тема 7. Ландшафти України. Ландшафти своєї місцевості, їх освоєння і використання. Тема 8. Природокористування. Зміни природи своєї місцевості під впливом діяльності людини.
	Розділ V. Природа та населення свого адміністративного регіону. Екскурсія. Ознайомлення з об'єктами природи своєї місцевості.	
9		Розділ IV. Третинний сектор господарства. Тема 1. Транспорт. Міські види транспорту свого

	обласного центру.
	Розділ V. Глобальні проблеми людства. Прояв глобальних проблем у своєму регіоні.

* Розроблено автором на основі [1]

Отже, саме краєзнавчий принцип навчання дає можливість організувати освітній процес на безпосередньому сприйнятті досліджуваних об'єктів. Шкільне краєзнавство активізує навчання, мотивує учнів до самостійної діяльності, викликає інтерес до науки. Воно сприяє формуванню в дітей географічних навичок і умінь, здатності оцінювати ті чи інші явища, виказувати судження, зміцнює патріотичні почуття.

Реалізація краєзнавчого принципу навчання уможлиблює зростання ролі теоретичного мислення учнів, досягнення оптимальної єдності і взаємозв'язку краєзнавчих пошуків учнів безпосередньо на уроці та в позаурочний час [7].

Література

1. Географія. 6-10 класи : навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2017/2018 навчальному році / Укладач Р.В. Гладковський. – Харків : Вид-во «Ранок», 2017. – 128 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934>.
3. Надтока О.Ф. Краєзнавчі дослідження на заняттях фізичної географії з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / О.Ф. Надтока, Н.Г. Кушнарєнко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2015. – № 3. – С.15-20.
4. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) / Т.Г. Назаренко. – Х.: ВГ «Основа», 2016. – 112 с.
5. Стадник О.Г. Принципи навчання й шляхи їхньої реалізації під час навчання географії / О.Г. Стадник // Географія. – 2014. – №9-10. – С.3-13.
6. Топузов О.М. Загальна методика навчання географії: Підручник / О.М.Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП «Картографія», 2012. – 512 с.
7. Топузов О.М. Навчально-методичний комплект для вивчення шкільного курсу географії / О.М.Топузов, Р.І. Сосса // Вісник післядипломної освіти. – 2012. – Вип. 6. – С. 114-120. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2012_6_16.